

Periode 1910-1919

Historie

De strijd bij tussen de openbare en Christelijke scholen is nog niet begraven. Wel krijgen ze van het rijk een even grote bijdrage. Voor de rest moeten zij alles betalen uit schoolgeld. Het gaat om minimaal f 0,60 per kind per maand. In de praktijk vragen veel openbare scholen nauwelijks schoolgeld. Ze betalen hun scholen gewoon uit de gemeentekas.

De voorstanders van Christelijk onderwijs moeten eigenlijk dubbel betalen: eerst schoolgeld voor hun eigen scholen en dan ook nog gemeentebelasting voor de openbare school. Dit verandert in 1913.

De salarissen voor openbare en Christelijke onderwijzers wordt in 1920 gelijkgetrokken. Eindelijk is de volledige vrijheid van onderwijs bereikt.

Personeel school Hoef ca.1918

Staannd: Meester B. Willemsen, Meester de Jong, Juf van de Laan, Meester Ruitenbeek.

Zittend: Meester Feringa, Juf Mekkens

Sponsors

Het is geen gemakkelijke tijd. Er komen steeds meer leerlingen, terwijl de tekorten op de balans groeien. Maar het schoolgeld kan niet elke keer worden verhoogd. Er wordt gezocht naar alternatieven.

In maart 1910 wordt voorgesteld om het schoolgeld elke week te innen. Ook wordt gesproken over het weiden van schapen: "...Eenige boeren zeggen wel genegen te zijn schapen te weiden, indien er burgers zijn die ze willen kopen. Daar de schapen nogal duur zijn, zal er wel niet veel animo zijn."

Gesprek met mevr. Elbertsen-van Gens (1907) over school Hoef

Ik heb meester Feringa en juf van Rossem gehad. Juf Anna Feringa heb ik niet vaak gehad. Ook meester Ruitenbeek en meester van Meerveld waren invallers. Meester de Jong had ik in klas 4 of 5. Meester de Jong was een ander type dan meester Feringa.

In die tijd scholden de Gereformeerde jongens en de Hervormde jongens elkaar wel eens uit. "Lelijke dolerende" was zo'n scheldwoord. Meester de Jong kon daar nog wel stillletjes om lachen, maar meester Feringa nam dat hoog op.

In de oorlog (1914-1918) zijn we maar één keer op "Hogenalder" geweest. Daar woonde mevrouw Van Goltstein. We kregen toen een reep chocola, denk ik. Mevrouw Goltstein had een lange zwarte auto met een kap. Het was heel wat, als ze langskwam, want er waren bijna geen auto's. We mochten dan blijven kijken. De jongens moesten wel hun petten afdoen.

Toen ik zes jaar was, in 1913, kregen we een plaat van het 100 jarig bestaan van het Koninkrijk der Nederlanden. Hij is thuis jaren achter de lakens in de kast bewaard. Ophangen deed je niet.

Met handwerken maakten we eerst een breilap, daarna leerden we haken en mazen. Het laatst maakten we een naailap. Het was een heel werk. Niet iedereen kon het heel goed. Breien leerde ik al een beetje voor ik naar school ging. We hadden aan het eind van de middag, na de middagpauze, vrij tekenen.

Woutje Mouw kwam eens huilend in school. Haar zusje zat bij ons in de klas. Haar moeder was bij de bevalling van een tweeling overleden. De hele klas was er overstuurd van. Meester Feringa zelf ook.

School Diermen

In maart 1911 komt in de notulen de oprichting van de Christelijke school te Diermen ter sprake. Veel overleg is er blijkbaar niet tussen de beide Christelijke schoolbesturen: "Niemand weet hoe ver de zaak is.

Wordt goedgevonden, dat het bestuur zich hierin onzijdig zal houden."

Wachtlijst

Ondanks de minder rooskleurige financiële situatie stijgt het aantal leerlingen maar door. In de vergadering van maart 1915 komt aan de orde "dat de school te Hoef de leerlingen niet meer kan bevatten.

Het bestuur heeft reeds verscheidene leerlingen teruggehouden. Feringa zegt 173 leerlingen op de lijst te hebben en maar voor 168 plaats... Er rest niet anders dan een lokaal bij te bouwen." In dit verband wordt dan de vraag gesteld, hoeveel leerlingen een lokaal mag bevatten.

De heer Veeffkind heeft geïnformeerd bij de adviseur van het blad "de School met den Bijbel" en deze zegt uit de wet te lezen: "zoveel kinderen te plaatsen als er plaats is." De heer Feringa voegt daaraan toe: "niet hoger dan 56".

School 't Dorp heeft in deze tijd zo'n 90 leerlingen.

Gesprek met dhr. A. Evers, (1912)

Ik ben geboren op de Rozeboomsgoed. Ik ging naar school, toen ik 4 jaar en tien maanden was. Ik kreeg van mijn moeder een zakje met snoepjes mee. Die mocht ik 's morgens de eerste dag uitdelen. In de buurt woonde Aart Evers. Hij was een jaar ouder dan ik. Die heeft me het eerste jaar meegenomen. Ik moest eerst nog een heel stukje terug lopen naar Aart.

Er waren praktisch geen kinderen bij die schoenen droegen. We droegen allemaal klompen. We droegen wel eens capejes met een kap voor de regen.

Na meester Feringa is meester Ruitenbeek uit Harderwijk tussendoor hoofd geweest. Hij was bij een tante in de kost aan de Stenenkamerseweg. Hij was toen nog niet getrouwd. Later is toen meester Martens, een zwager van dominee Blok, hoofd geworden.

Nog later is meester Schroor gekomen. Bij hem heb ik bij op de landbouwcursus gezeten.

Juffrouw van Rossem woonde in het dorp. Daar woonde ze met haar moeder en zusters. Het was een ontzettend best mens. Ik heb haar maar een paar jaar gehad. Ze was aardig gauw ziek geworden. Ze lag met reuma op bed. Ze was helemaal vergroeid. Ze kon niet meer. Veel mensen hebben haar geholpen. Er was niemand in Hoef die juffrouw Van Rossem niet kende. Mijn kinderen zijn er ook vaak geweest.

Juf v. Rossem

Meester Feringa heeft hier een hoop goeds gedaan. Als twee jongens elkaar buiten de school hadden afgerost, stond hij ze de andere dag 's morgens op te wachten. Ze moesten de klas in. Dan ging hij met ze praten. Dat maakte diepe indruk. Hij was een degelijke meester! Maar hij was ook een opstuiwend mens. De oude meester deelde heel wat klappen uit. Zijn boosheid duurde meestal maar kort. Het was soms al over, voor hij achterin de gang bij de boosdoener was.

Rekenen was mijn beste vak. We moesten heel vaak uit het hoofd rekenen. Ik probeerde de sommen net zo snel uit te rekenen als ze op het bord kwamen. Dat lukte vaak. We hadden een lei, maar ook een pen. Met een pen schrijven kon ik niet zo goed. Mijn vrouw kon dat zo goed, dat het wel drukwerk leek. We hadden een beetje aardrijkskunde. Dat was niet veel. Geschiedenis was ook allemaal in een beginstadium. Het enige wat we zongen waren psalmen.

Meester Willemsen heb ik een jaar gehad. Als hij zich kwaad maakte, sloeg hij op zijn bureau. Hij was al een beetje op leeftijd. Ik had meester Feringa in de 4e klas. Na hem ging ik naar meester de Jong. Die had een fikse snor onder zijn neus. Voor handwerken was er een juf Willemsen. Het was een lieve juf. Sommige jongens konden heel netjes breien. Ze hadden een dekje voor een fiets gemaakt.

Met koninginnedag liepen we van school over de Leembruggerweg naar een paar oude mensen, Gijsbert van Wincoop en zijn vrouw. Daar moesten we zingen. Of nou die man of die vrouw op die dag jarig was, weet ik niet. Het is zo een paar jaar gegaan.

Je moest niet slootje springen als je meester het zag. Je sprong de kanten stuk.

De meesters hadden twee stokjes om te slaan, een dikke en een dunne. Ik weet nog, dat de jongens een mooi stokje voor de meester hadden gemaakt. Bij de eerste de beste klap die meester gaf, vloog de helft de klas door. Ze hadden er een diepe snee in gemaakt.

Toen ik er zes jaar geweest was, zou ik van school afgaan, maar m'n vader zei: "Wat moet ik met zo'n molshoop thuis doen. Ik ben nog een jaar op school gebleven. Dat gebeurde nog wel meer. Dat laatste jaar leerde ik niet zo veel meer. Ik was meer het hulpje van de meester. Toen ik van school af ging, werd zes weken later de meid ziek. We hadden een melker te weinig. Ik moest vanaf dat moment om 5 uur het bed uit, maar 's middags moest ik verplicht gaan slapen. Ik was een teer ventje nog. En regen of niet, het moest gebeuren. De groten gingen trouwens ook een uur plat.

School Hoef, 1922

1. Hendrik Geurts, 2. Aalt Geurts, 3. Tijmen Pieper, 4. Willem Wassink, 5. Willem Evers, 6. Gerrit Evers, 7. Aalbert Evers, 8. Hendrik Evers, 9. Kees Kruithof, 10. Nui Kruithof, 11. Arend v.d. Hazel, 12. Juf v.d. Laan, 13. Rieka Stoffelsen, 14. Evertje Wassink, 15. Jaap v. Dijkhuizen, 16. Woutje v. Dijkhuizen, 17. Grietje v. Dijkhuizen, 18. Alie Stoffelsen, 19. Dina Evers, 20. meester Feringa, 21. Maartje Cornelissen, 22. Els Pieper, 23. Niesje Goedvree, 24. Trien Evers, 25. Grietje Evers, 26. Heintje Stoffelsen, 27. Willem Griff, 28. Lubbertus v.d. Hazel, 29. Henk Cornelissen, 30. Han Cornelissen, 31. Hendrik Meewis, 32. Willem Goedvree

Identiteit

De identiteit van de vereniging is en blijft een steeds terugkerend discussiepunt. Ook wat dat betreft is er niets nieuws onder de zon. Een aantal keren komt in deze periode de aansluiting bij een Schoolverband ter sprake. De toetreding tot het Gereformeerd schoolverband wordt ter discussie gesteld. Een bestuurslid meent, dat het beter was geweest toe te treden tot het Chr. Nat. Schoolverband. Onze vereniging zou daar dichterbij staan. De heer Veefkind is echter van mening, dat men dichterbij het Gereformeerd schoolverband staat. Zo gaat de discussie nog een tijdlang voort, totdat in maart 1918 de dan zittende voorzitter, dhr. Van der Zanden, meldt, dat wij ons van het Gereformeerd Schoolverband hebben afgescheiden. "Die kwestie dus is opgelost", zo verklaart hij.

Duurtetoeslag

Tijdens de Eerste Wereldoorlog is de financiële situatie van het personeel nog niet rooskleurig. In de vergadering van maart 1917 wordt gevraagd of het personeel 'duurtetoeslag' kan krijgen. Het bestuur zegt toe zijn best te doen hiervoor middelen te vinden. Bij het ophalen van de contributie wordt de leden gevraagd hun bijdrage aanmerkelijk te verhogen. Tenslotte de onderwijzers f 40,-- plus f 15,-- per kind toegezegd, voor de onderwijzeressen f 25,--. De vakantie wordt in het dure jaar 1918 met een week verlengd om brandstof te sparen.

Vrijheid van kleding

Doekjes

In de vergadering van maart 1918 wordt de vraag gesteld, "of het op grond van Gods Woord geoorloofd is (1 Cor. 11) de meisjes *blootshoofds* in de school hare werkzaamheden te doen verrichten". Na enige discussie meent het bestuur, "dat de vrouw het haar gegeven is tot een natuurlijk deksel, maar dat een ieder in zijn eigen gemoed ten volle verzekerd zij, indien men meent dat het beter is de kinderen gedekt ter school te zenden."

Sanitair

Bij school Hoef wordt in 1916 een pomp geplaatst. Dat is mogelijk door een milde gift van mejuffrouw H. Staal. De pomp overtreft ieders verwachtingen. Maar de jeugd slaat toe. Baldadige jongens dreigen de pomp te vernielen. De kraan wordt zo afgesloten, dat onbevoegden er niet bij kunnen. De pomp is tientallen jaren voor veel kinderen een bron van plezier.

In de vergadering van oktober 1918 wordt geopperd, de schoolgang die rechtstreeks in verbinding staat met de 'privaten' af te sluiten met een halfsteens muurtje, waarin kozijn met deur om de onaangename geur tegen te houden.

Weesvader

In oktober 1917 neemt de heer J. Steenhuis afscheid als voorzitter. Hij heeft het bestuur twaalf jaar gediend. Veel lovende woorden zijn zijn deel. De heer Veeffkind memoreert daarbij, dat hij het is geweest, die er indertijd voor gezorgd heeft, dat de weeskinderen op onze school geplaatst werden. De heer Steenhuis was 'weesvader'.

Gesprek met mevrouw J. Bouw-van den Ham (1913)

Ik woonde in de Withagersteeg. Ik ging binnendoor naar school. We gingen de Keveler over. Ik zie meester Feringa er nog zo heenlopen. Hij bracht de kinderen over het spoor heen, elke dag. Als het heel koud was, mocht je van de meester met z'n tweeën of drieën bij de kachel gaan staan. Het was nooit zo erg warm in de klas. Meester Feringa was goed voor de kinderen, ook al was hij soms driftig. Hij kon er wel gauw een keer opslaan, maar dan had hij berouw en dan ging hij met dat jongetje bidden om vergeving. Je moest wel eens in hoek staan

Je moest natuurlijk vrij vragen. En als je dat niet deed, kwam hij aan huis kijken waar je was. Sjoffies houden, noemden ze dat. Hij had de klassen 5 en 6. De 7e klas was er toen nog niet.

Mijn vader werkte op Oldenaller. Daar was een tuinbaas, Knoppers. Wij moesten zijn krant meenemen als we naar school gingen. Het was een aparte krant. Meester Feringa was Gereformeerd, die tuinman ook. Meester Feringa had een zoon, Menco Pieter. Menco Pieter propenschieter, zeiden we soms tegen elkaar. Hij was er wel eens als meester. Niet altijd, alleen in nood. Ik herinner me ook juffrouw Anna, een dochter van meester Feringa. Ik heb meester Willemsen ook gehad. Die woonde in Putten in het dorp. Hij ging altijd lopen, een klein uurtje. Hij ging nooit zonder stok.

Juffrouw Mekkens heb ik ook gehad. Ik weet nog, dat we haar hadden met handwerken. Als je dan zei: "Juffrouw, dat ken ik niet", dan zei zij altijd: "Ken niet ligt op het kerkhof. Hier moet je het kunnen." Handwerken kon ik knap goed. Dat heb ik een hoop gedaan. Haken heb ik niet gedaan, ik heb wel een letterlap gemaakt met het a.b.c. erop. Breien had ik ook. Het patroontje van vroeger heb ik gebruikt voor op het bed.

Juffrouw Mekkens

Ik ben ook bij juffrouw Van der Laan geweest. Die had klas 1 en 2. Ik heb met een griffel geschreven op een lei. De griffel en een griffeldoos moest je zelf meenemen. Je had ook een sponsje en een zeempje nodig. Op het laatst heb ik wel een pen gehad voor schoonschrijven.

De meesters en jufs stonden achter de lessenaar. Er was een schoolbord. Dit konden ze wegschuiven. Tussen klas 1 en 2 en tussen 3 en 4 was een muur. Die ging weg met zanguitvoering en ouderavonden. We zaten gewoon op bankjes. Je had een kastje waar je je lei in kon doen. Er waren klompenhokken. Daar waren mijn ouders het lang niet mee eens. In de winterdag was het koud. Niet iedereen had pantoffels. En als er sneeuw was, was de gang nat. Dan zat je met natte voeten in de klas.

Meester De Jong deed graag mee met "start-omhalen". Dan maakten we een lange rij die aan één kant werd rondgedraaid. De andere kant van de rij moest geweldig hard lopen. Als hij half kon, wou hij graag, dat je de sloot inging. We speelden op de straat. Je zag er praktisch geen auto's. We deden zakdoekje leggen, knikkeren, touwtje springen, kaatsballen, hoepelen met een stok, enz. We deden ook een spel, waarbij je een bal met een stok in een kuiltje moest slaan. We speelden dat met ongeveer vier kinderen. Als we een touw nodig hadden voor touwtjespringen, dan plukten we biezen. Met telkens drie van die biezen vlochten we een springtouw. Er was een spelletje, waarbij je een mes op de grond gooide. Je moest dan een stuk grond verdelen. Op het laatst hield je een klein stukje over.

Er was ook een spel dat Pierewieten heette. Op de kanten stond 25, 50 en 75 en ergens stond KK op. Het was een smal balkje. Er was een gleuf op de grond. Het hout moest erover liggen. Met een andere stok moest je het balkje wegschieten: Pierewieten, zover als je kon. De anderen moesten dat houtje opvangen. Raakten ze het hout, dan was je ook af. We hebben dat heel vaak gedaan.

Als het warm was, dan mochten we zitten langs de straat onder de bomen. Dat vonden we prachtig natuurlijk. Buiten was een kraan. Daar gingen we altijd naar toe om te drinken. Soms kwam er een jongen en die gaf je een duw en dan lag je. We moesten zingen als we de klas in kwamen. En dan las de meester of juf een stukje uit de bijbel en bad. Op maandag moesten we een versje opzeggen, in de hoogste klassen catechismus. Nooit zo'n hele grote en niet elke keer een hele zondag. Dat versje moesten we thuis zaterdagavond opzeggen, anders mochten we op zondag niet gaan spelen. We hadden eerst 's zaterdagmorgens school. Maar later niet meer.

Met Koninginnedag gingen we naar Oldenaller en daar mocht je met een bootje varen in de gracht. Dat vonden we prachtig natuurlijk. En dan kregen we een ijsje van meneer Boreel. Die kostte 2½ cent. Dat was een feest voor ons. Op school kreeg je chocolademelk.

Het was vroeger arm, maar het was een heel gezellige tijd. De meeste kinderen hadden klompen aan. Vader timmerde altijd van die autobanden om de klompen. Thuis kreeg je oude klompen aan. Zondags hadden we schoenen aan. We hadden winter en zomer altijd dezelfde kleren aan. 's Winters droeg je korte mouwen met moffen. Die zet je er met een veiligheidsspeld aan. We hadden altijd een schort voor, een donkere schort.

Later ben ik bij meester Schroor in betrekking geweest. Hij had drie kinderen: Gerco, Henk en Wies. Ik was daar alle dagen in huis, van half acht 's morgens tot half acht 's avonds. Dan had ik vijf gulden in de week. Dat was 's zaterdags en 's zondagsmorgens ook. Als het eten op was en de afwas gedaan, mocht ik naar de kerk. Je was blij als je werk had. Ik verdiende in het begin f 1,50 in de week. Ik kreeg elke week mijn geld. Later was het 3 gulden. Je had de kost toe.

Letterlap van Johanna v.d. Ham uit 1925

Ouders

Hoewel men pogingen onderneemt de ouders zoveel mogelijk bij de school te betrekken, zijn er nog heel wat obstakels weg te nemen. In 1913 wil Meester De Jong graag ouderavonden. Het bestuur neemt dit in overweging. In 1919 komt aan de orde of het niet gewenst is de kinderen rapporten mee te geven, om de ouders een beetje meer op de hoogte te houden. Veel wordt over deze zaak gesproken, veel bezwaren geopperd en er wordt voorlopig van invoering afgezien. Pas in maart 1928 besluit het bestuur dit als proef te doen.